

FOLYÓIRATSZEMLE

Eruditio – Educatio

Research Journal of the Faculty of Education of J. Selye University
(A Selye János Egyetem Tanárképző Kara tudományos folyóirata)

ISSN: 1336-8893

A komáromi Selye János Egyetem Tanárképző intézményének tudományos lapja – születési helye folytán – elsősorban az oktatás, a képzés, illetve a nevelés kérdéskörével foglalkozik, azonban nem kizárólag az oktatás kapcsán jelentet meg írásokat. Célja a gyakorlatban használható lehetséges „jó gyakorlatok” elméleti és gyakorlati bemutatása. Az egyetemi lap nyelve elsődlegesen a magyar, azonban a nemzetközi közösségbe való bekapcsolódás folytán ez nem zárja ki az idegen nyelven íródott tudományos vizsgálatok megjelentetését sem. Célközönségét tekintve leginkább a köz- és felnőttoktatásban dolgozó tanároknak szól a folyóirat, noha a tanárképzés oktatói is találhatnak benne figyelemfelkeltő cikkeket.

Terjedelmét tekintve 140 oldalas tanulmánygyűjtemény, melynek jelenlegi főszerkesztője Erdélyi Margit. A lap évente négy alkalommal jelenik meg, célja pedig a múlt-jelen-jövő triumvirátusát felvonultató kutatások bemutatása, egyben megoldások, megoldási javaslatok közlése és közvetítése mind a szűkebb (hazai), mind a tágabb (nemzetközi) nagyközönség felé. E célkitűzés megvalósítása érdekében a lap hasábjain helyet kapnak PhD-hallgatók, felsőoktatási szakemberek, illetve független kutatók által írott munkák. A kvantitatív és kvalitatív kutatási eredmények bemutatását a szerkesztők előszava előzi meg, számonként változó mennyiségű és terjedelmű alkotást felvonultatva. A recenziók rovatban közölt írások listáját rendszerint az aktuális szám profilja jelöli ki, azon belül azonban helyet kapnak a frissen megjelent magyar és nemzetközi irodalmi, történelmi,

szociológiai és más kapcsolódó szakkönyvek, szakmódszertani művek is.

A szaklap részei a különböző tudományos kutatásokat bemutató tanulmányok, a különféle nyelvű és változatos forrásokból származó könyvszemle, valamint a hírek és a fórum rovat. A folyóiratban megjelent tanulmányokat angol nyelvű kivonatok, absztraktok, valamint kulcsszavak előzik meg. Minden egyes számot az adott szám szerzőinek bemutatása zár.

A folyóirat magas színvonalára a garanciát nem pusztán a három lektor munkája jelenti, hanem a számos, nagyjából magyar tudós által végzett szerkesztés is. A szerkesztők között olyan neveket találunk, mint Sándor Albert, Cséfalvay Zsolt, Csiba Péter, Erdélyi Margit, Hans-Joachim Fischer, Földes Csaba, Kovátsné Németh Mária, Liszka József, Peres Imre, Perhács János, Stoffa Veronika, Szabó András, Szabó Péter, Szarka László, Tölgyesi József és Varga János.

Hogy közelebről is megismerjük a folyóiratot, példaként bemutatunk egy-egy cikket a 2014-es évfolyamból.

Peter Zolczer: The constraints of translating humour in audiovisual media

[Az audiovizuális médiában megjelenő humorforrások fordítási korlátai]

2014, 3, 106–116.

A szerző a népszerű amerikai sorozat, a *Jóbarátok (Friends)* nyelvi és kulturális humorforrásait elemzi. Vizsgálja továbbá, hogy lehetséges-e a sorozatban megjelenő nyelvi humort átültetni az eredeti angol nyelvről magyarra, illetve milyen nehézségekkel kell szembenéznünk a szinkronszínészeknek az elkészült szöveg kapcsán. Először megismerkedünk a fordítástudomány és a gyakorlati fordítás egyik kiemelkedő fontosságú területével, az úgynevezett audiovizuális fordítással (*audiovisual translation*), és a jelenleg érvényes terminológia történeti hátterével.

A szerző kutatását elsősorban egy 2009-ben megjelent kvalitatív és kvantitatív vizsgálati eredményeket felvonultató tanulmányra – Martínez-Sierra és Juan José: *Translating Audiovisual Humour* – alapozza (107). Ebben a szerzők által felállított taxonómia alapján nyolc olyan kategóriát különböztetnek meg, amelybe bármilyen audiovizuális humorforrás besorolható. Ezek között szerepelnek – többek között – a nyelvi elemek (amelyek a nyelvi humor, például a szóviccek elsődleges forrásai), a grafikus elemek (írott üzenetek a történetben) vagy éppen az olyan paralingvisztikai elemek, mint például egy adott szereplő beszédének a ritmusa, hangereje, intonációja. A fenti kategóriákat, illetve más, a képi fordítást vizsgáló elméletek bemutatását követően a szerző ismerteti saját kutatásának korpuszát, amely tíz darab Jóbarátok-jelenet kvalitatív elemzéséből áll. A sorozat választását annak népszerűségével indokolja, az egyes részeket pedig véletlenszerűen emelte ki, noha leírja azt is, hogy alapvetően olyan részeket keresett, amelyekben a humor forrását a nyelvi, illetve a kulturális elemek jelentik (109). Megjegyzi továbbá, hogy egy esetleges kvalitatív vizsgálat azért nem volt lehetséges a kutatás ideje alatt, mert az ehhez szükséges folyamatot (a sorozat minden egyes részének a megnézését és a humoros jelenetek lejegyzését) ez idáig nem sikerült automatizálni. A szerző a vizsgálatot három részre osztotta: először az eredeti (angol nyelvű) sorozatból vett szó szerinti idézetekkel megteremtí a nyelvi helyzetet annak humorforrásával együtt, miközben párba állítja azt a magyar verzióval. Ezt követően bemutatja az elkészült fordítások lehetséges okait, illetve hogy milyen elképzelhető kihívásokkal kellett a fordítóknak megbirkózniuk; végül illusztrálja a kész megoldásokat, valamint megjelöli, mely esetekben sikerült megőrizni az eredeti üzenetet, mikor módosították a korábbi tartalmat, és mikor veszett el az üzenet teljes egészében – az esetleges szövegben megbújó lefordíthatatlan, visszaadhatatlan nyelvi és/vagy kulturális humorforrások miatt. A szerző három konkrét esetet emel ki

kutatási mintájából, amelyeken keresztül demonstrálja a korábbi nyolc kategóriát, az angol és a magyar nyelvű változat között fennálló különbségeket a nyelvi humor kapcsán. Kiemeli, hogy a legnagyobb fordítási nehézséget a szereplők szájmozgásának a lefordított szöveggel történő szinkronizálása jelentette. Záró észrevételként a szerző egy későbbi – a téma folytatását jelentő – kutatás mérési részleteit villantja fel (115).

Drazenka Molnar: Toward the understanding of humorous metaphors and metonymies in the EFL setting

[Az angol nyelvű osztálytermi környezetben jelentkező vicces metaforák és metonimák megértése]

2014, 3, 117–136.

A szerző tanulmányában az angol nyelv oktatásának egyik segédeszközét mutatja be, ez pedig nem más, mint a finom nyelvi humor. Meglátása szerint e csatornán keresztül lehetséges az idegen nyelven történő oktatás „emberibbé tétele”, lévén a diákok számára könnyedebb stílus nyugodtabb légkörhöz vezethet, amelyben jelentősen megnövekszik a befogadott tudás mennyisége, egyúttal javul a diákok angol nyelvű hozzászólásainak minősége, és kreativitásuk is fejlődést mutat.

A szerző kutatásában a figuratív nyelvhasználat tantermi oktatásának egyik módját mutatja be, úgy érvelve, hogy a fenti nyelvhasználatot igenis lehetséges a diákok számára élvezetes és egyszerű módon „tálalni”. Ez a fajta megközelítés nagyobb teret enged a tanári kreativitásnak, és nem kárhoztatja a pusztán magoláson alapuló szó- és kifejezéstanulásra a diákokat. Megismerkedünk a metafora, a metonímia, illetve a humor kapcsolatával a tanórai kereteken belül, illetve a szerző jóvoltából értékes gyakorlati fogásokkal is gazdagíthatjuk saját ötlettárunkat.

Az elméleti háttér bemutatása során a szerző ismerteti a figuratív, nem szó szerinti nyelvhasználat három eddigi kutatási területét (pszichológiai, nyelvészeti és kognitív

szféra), illetve az általuk feltárt jelenségeket és összefüggéseket (118–119). Kiemeli a színek szerepét a képletes nyelvhasználatban, illetve rávilágít arra, hogy amíg egyes kifejezéseket gyakran képletesen értelmezzünk a bennük szereplő színek, illetve a nekik tulajdonított egyes tulajdonságok miatt (*fehérgalléros [bűnözés], feketepiac, fehér holló, szürkegazdaság*), addig valójában ezeknek a színeknek sokszor nincs tényleges jelentőségük az értelmezésben.

A szerző kiemeli a képregényeknek az idegen nyelvű oktatásban betöltött szerepét, amikor is rámutat az olvasóközönségre – jelen esetben a nyelvtanuló diákokra – gyakorolt hatásukra. Mint írja, a képregény nem pusztán autentikus nyelvi forrás, de egyúttal betekintést is enged a nyelv mögött meghúzódó kultúrába, értékrendszerbe, az öltözködés, a nonverbális kommunikáció és még számos más intézményesült kulturális jelenség világába.

Az elhangzott, illetve kimondott mondatok kapcsán a szerző felhívja a figyelmet a hétköznapi és a figuratív nyelvhasználat közti különbségre, illetve a kétfajta nyelvhasználat között meghúzódó határvonal gyakran szándékos összemérésére. Ilyenkor az olvasónak, nézőnek, értelmezőnek ki kell választania a lehetséges értelmezési variánsok közül a lehető legvalószínűbbet, amely rendszerint a lehető legközelebb áll a valóságos emberi tapasztalatokhoz, illetve az „igazi”, a helyes értelmezéshez (122). Példaként említi a *család fekete báránya* kifejezést, amelyet leggyakrabban csak *fekete báránként* szokás a hétköznapi beszédben alkalmazni. A kifejezés éppoly helyesen alkalmazható azokra a bárányokra, amelyeknek a gyapja fekete színű (szó szerinti értelmezés), mint a nem kívánt dolgokra, személyekre vagy éppen a társadalmi normákkal szembenálló egyénekre (nem szó szerinti, figuratív nyelvhasználat). Ennek kapcsán a szerző tárgyalja a kifejezés történeti hátterét,

amelyben a fekete szín mint a negatív tulajdonságokat és eseményeket (halál, kárhozat, gonosz) jelölő vizuális segédeszköz jelenik meg, melyet a bárányhoz mint az ember (egyik lehetséges) állatvilágbeli másához társítottak – lévén közösségben él, és mint minden közösségben, náluk is vannak számkivetettek (123–124).

Egy másik bemutatott példa a piros orrnak (*red nose*) legalább három jelentést tulajdonít: az alkoholistákra jellemző borvirágot az orron, a megfázott embernek a rendszeres orrfújás és orrtörlés következtében fellépő kidörzsölődött piros, sebes orrát, illetve a nevetségessé tétel eszközét, mivel a piros orrot könnyedén társítjuk a cirkuszban fellépő bohócokhoz (is) (125–126).

A szerző ismerteti a figuratív nyelvhasználat várható pozitív hatásait az oktatásban, úgymint növekvő szókincs, az új szavak gyorsabb és könnyebb memorizálása, a tudatos és kreatív nyelvhasználat erősítése, végül pedig a nyelvtanulásban szerepet játszó készségek és képességek integrált módon való használata (127–128). Ezen fejlesztendő területek kapcsán a szerző számos képregényrészletet, illetve interneten fellelhető képet sorakoztat fel, amelyek egyrészt a kulturálisan kötött (lásd a fekete bárány esetét), másrészt a rendszerint egyetemesen jelen lévő és értelmezhető kifejezéseket és jelenségeket (például a vörös a harag színe) hivatottak bemutatni. Mivel ez utóbbi kategória elemei rendszerint egybeesnek, így a szerző célszerűnek látja, hogy először az ilyen könnyen észrevehető változásokat tükröző elemeket tanítsuk, amit a későbbiekben a komplexebb, elvontabb formák tanítása kell, hogy kövessen. Mindezen kifejezések tanításához a szerző a saját magunk által alkotott, illetve az interneten fellelhető képi segédletek alkalmazását javasolja (129–132).

Kárpáti László